

KULTÚRA

Az Európai Unió által a kultúra területén folytatott tevékenységek számos területen kiegészítik a tagállamok kulturális politikáját: idetartozik például az európai kulturális örökség védelme, a különböző országok kulturális intézményei közötti együttműködés, valamint a művészek mobilitásának támogatása. A kulturális ágazatra a szerződések olyan rendelkezései is kihatnak, amelyek nem kifejezetten a kultúrát érintik.

JOGALAP ÉS CÉLKITŰZÉSEK

A Lisszaboni Szerződés nagy jelentőséget tulajdonít a kultúrának: az EUSZ preambuluma kifejezetten említi, hogy ösztönzést merít „Európa kulturális, vallási és humanista örökségéből”. Az EU egyik fő célja – amint az a Szerződésben is szerepel –, hogy tiszteletben tartsa „saját kulturális és nyelvi sokféleségét, továbbá [biztosítsa] Európa kulturális örökségének megőrzését és további gyarapítását” (az EUSZ 3. cikke). Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 6. cikke kimondja, hogy a kultúra területén az Unió hatáskörrel rendelkezik „a tagállamok intézkedéseit támogató, összehangoló vagy kiegészítő intézkedések végrehajtására”.

[Az EUMSZ 167. cikke](#) tovább részletezi az uniós fellépéseket a kultúra területén: az EU hozzájárul a tagállamok kultúrájának virágzásához, tiszteletben tartva nemzeti és regionális sokféleségüket, ugyanakkor előtérbe helyezve a közös kulturális örökséget. Az EU fellépéseinek ösztönözniük kell a tagállamok közötti együttműködést, és támogatniuk kell és ki kell egészíteniük az európai népek kultúrája és történelme ismeretének és terjesztésének javítására irányuló tevékenységeiket.

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 13. cikke kimondja, hogy „a művészet és a tudományos kutatás szabad”. A Charta 22. cikke pedig megállapítja, hogy „az Unió tiszteletben tartja a kulturális, vallási és nyelvi sokféleséget”.

EREDMÉNYEK

A. Szakpolitikai fejlemények

1. [Európai kulturális menetrend](#)

2018. május 22-én a Bizottság elfogadta az új európai kulturális menetrendet, amely a 2007-ben elfogadott változatot követi, folytatva a kulturális ágazatbeli uniós fellépés stratégiai keretét. Az új menetrend három stratégiai célkitűzést javasol, amelyek társadalmi, gazdasági és külső dimenzióval rendelkeznek: (1) a kultúra kiaknázása a társadalmi kohézió és jóllét szolgálatában; (2) a kultúrán alapuló kreativitás támogatása

az oktatás és az innováció területén, valamint a munkahelyteremtés és a növekedés érdekében; és (3) a nemzetközi kulturális kapcsolatok megerősítése. A menetrend jobb munkamódszereket határoz meg a tagállamokkal, a civil társadalommal és a nemzetközi partnerekkel. Végrehajtására kulturális munkatervük révén kerül sor. Jelenleg a Tanács által 2022. november 29-én elfogadott, [az EU 2023–2026-ra szóló kulturális munkatervéről szóló állásfoglalás](#) hajtja végre.

Az állásfoglalás négy különböző, de egymást kiegészítő prioritásra összpontosít:

- művészek és kulturális szakemberek: a kulturális és kreatív ágazatok megerősítése
- a kultúra az emberek szolgálatában: a kulturális részvételnek és a kultúra társadalmi szerepének erősítése
- a kultúra a bolygó szolgálatában: a kultúra erejének felszabadítása
- kultúra a közös kreatív partnerségekért: a kulturális dimenzió megerősítése az EU külkapcsolataiban.

2. Nemzetközi kulturális kapcsolatok

A Bizottság és az Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) által 2016 közepén előterjesztett, [„A nemzetközi kulturális kapcsolatokra vonatkozó uniós stratégia felé”](#) című közös közlemény célja az EU és partnerországai közötti kulturális együttműködés ösztönzése. Hangsúlyozza, hogy az EU elkötelezett amellett, hogy a nem uniós országoknak nyújtott támogatás és segítségnyújtás révén elősegítse a nemzetközi kulturális kapcsolatokat, valamint hogy a kulturális diplomácia révén előmozdítsa a tagállamok különböző kultúráit.

3. Kultúrák közötti párbeszéd

A kultúrák közötti párbeszéd az EU állandó prioritása, amely a Lisszaboni Szerződés 2009-es hatálybalépésével még fontosabbá válik. A kulturális politika terén a fontos kezdeményezések között találjuk a roma kultúrával, az interkulturális városokkal, illetve az Interkulturális Európáért Platformmal folytatott párbeszéddel kapcsolatos kezdeményezéseket.

B. Finanszírozási programok és támogatási kezdeményezések

1. [Kreatív Európa](#)

A Kreatív Európa a kulturális és kreatív ágazatoknak szentelt program, amelyet először 2014-ben indítottak el, hét évre. A program több korábbi uniós programot fogott össze egy ernyő alá: a MEDIA programokat (1991–2013), a MEDIA Mundus programokat (2011–2013) és a Kultúra programokat (2000–2013). Sikerére tekintettel 2021 májusában a Parlament, a Bizottság és a Tanács elfogadta a második Kreatív Európa programot (2021–2027), amely 2,44 milliárd EUR-t biztosít, ami 36%-os növekedést jelent.

A program fő célja 1) az európai kulturális és nyelvi sokszínűség és örökség megóvása, fejlesztése és népszerűsítése, valamint 2) a kulturális és kreatív ágazatok versenyképességének és gazdasági potenciáljának növelése, különös tekintettel az

audiovizuális ágazatra. A program a következő három részből áll: média, kultúra és ágazatközi ág.

A 2021–2027-es időszakban a program fő újdonságai a következők:

- nagyobb hangsúly a transznacionális alkotáson és innováción;
- a finanszírozáshoz való könnyebb hozzáférés magasabb társfinanszírozási arányok révén (több finanszírozás a Kreatív Európa program projektjei számára);
- az európai audiovizuális ágazat globális versenyképességének növelése érdekében az uniós szintű együttműködés támogatásának hangsúlyozása;
- a művészek és szakemberek mobilitási rendszere;
- konkrét kreatív ágazatok – például a zene, az építészet és a kulturális örökség – igényeit célzó intézkedések.

A program három területre helyezi a hangsúlyt: (1) a zenei ágazat, különösen a kortárs és élőzene támogatása, amely többek között a kulturális ágból kap támogatást a feltörekvő művészeket és a terjesztési hálózatokat népszerűsítő platformok támogatására; (2) a női tehetségek előtérbe helyezése, a nők művészeti és szakmai karrierjének támogatása, valamint a nemek közötti egyenlőség előmozdítása a program egyik fő értékeként; (3) a befogadás elősegítése a fogyatékossgal élők és a társadalmilag marginalizált csoportok programban való részvételének megkönnyítésével és a pályázati eljárás egyszerűsítésével.

2. [Európa kulturális fővárosai](#)

Az Európa Kulturális Fővárosai program az EU legsikeresebb és legismertebb kulturális kezdeményezései közé tartozik. Minden évben két különböző uniós ország egy-egy városa kapja meg az Európa Kulturális Fővárosa címet.

A városokat független szakértői testület választja ki olyan kulturális program alapján, amelynek erős európai dimenzióval kell rendelkeznie, be kell vonnia a helyben élők minden korosztályát és hozzá kell járulnia a város hosszú távú fejlődéséhez. Az 1985-ben indított kezdeményezés eddig több mint 60 városnak ítélte oda a címet.

A cím viselésének 2033 végéig hatályos szabályait és feltételeit a [445/2014/EU határozat](#) tartalmazza. A 2017-ben módosított kezdeményezés immár az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) és az Európai Gazdasági Térség (EGT) országai előtt is nyitva áll ([\(EU\) 2017/1545 határozat](#)).

3. [Az Európai Örökség cím](#) és a kulturális örökség európai éve (2018)

Az Európai Örökség cím 2005-ben, több tagállam közötti kormányközi kezdeményezésként indult. 2010-ben a Bizottság e tagállamok kérésére javasolta, hogy az Európai Örökség címet tegyék hivatalos uniós kezdeményezéssé. A címet [az 1194/2011/EU határozat](#) hozta létre 2011-ben. Átfogó célja a kultúrák közötti párbeszéd és az európaiakban az Unióhoz való tartozás érzésének erősítése. Olyan helyszínek kapnak Európai Örökség címet, amelyek nagy szimbolikus értékkel bírnak, Európa és az Európai Unió történelmében és kultúrájában fontos szerepet töltenek be, és kapcsolódnak a demokratikus elvekhez és az emberi jogokhoz. 2013 óta 60 helyszín kapta meg a címet.

A Bizottság 2016. augusztus 30-án válaszol a Tanács és a Parlament kérésére javaslatot nyújtott be a Parlamenthez és a Tanácshoz, hogy 2018-at nyilvánítsák a kulturális örökség európai évének. A javaslatot 2017 első felében fogadták el. A kulturális örökség európai éve kezdeményezés célja az volt, hogy rámutasson az európai kulturális örökségnek a közös történelmi tudat és identitás előmozdításában játszott szerepére. A kezdeményezés 8 millió EUR összegű finanszírozásban részesült a 2017. január 1. és 2018. december 31. közötti időszakban.

4. Pénzdíjak

Az EU kulturális politikája számos [díjat](#) támogat a kulturális örökség, az építészet, az irodalom és a zene területén. E díjak célja az ezeken a területeken végzett európai tevékenységek kiváló minőségének és sikerének elismerése, valamint a művészek, zenészek, építészek, írók és a kulturális örökség területén dolgozók munkájának előtérbe helyezése. Céljuk az is, hogy bemutassák Európa gazdag kulturális sokféleségét, valamint a kultúrák közötti párbeszéd és a határokon átnyúló kulturális tevékenységek fontosságát az EU-ban és azon túl egyaránt.

5. Az új európai Bauhaus

[Az új európai Bauhaus](#) kezdeményezést Ursula Von der Leyen, a Bizottság elnöke nyújtotta be, és hivatalosan 2021. január 18-án indították el. Olyan kreatív és interdiszciplináris projekt, amely találkozóhelyet és teret biztosít a jövőbeli életmód tervezéséhez a művészet, a kultúra, a tudomány és a technológia kereszteződési pontjaiban. Fő célja az [európai zöld megállapodással](#) összhangban álló életterek létrehozásának előmozdítása 1) a különböző kultúrák, tudományágak, nemek és életkorok közötti párbeszédet elősegítő inkluzív és hozzáférhető terek és 2) a bolygó ökoszisztémáit tiszteletben tartó fenntartható megoldások támogatása révén. A kezdeményezésen belül a finanszírozási források keretét is ki fogják dolgozni a többéves pénzügyi kerethez való igazodás érdekében. A Bizottság 2021. szeptember 15-én [közleményt](#) tett közzé az új európai Bauhausról, amely részletezi annak keretét, alapelveit, kulcsintézkedéseit és finanszírozási lehetőségeit.

C. Egyéb kezdeményezések

Az EU kultúrával kapcsolatos megközelítése magában foglalja a kulturális örökséget is, különösen annak védelmét.

[A 93/7/EGK irányelv](#) átdolgozott változataként a [2014/60/EU irányelv](#) célja a nemzeti kulturális örökség védelme, valamint e védelem összeegyeztetése az áruk szabad mozgásának elvével. Az irányelv előírja a valamely tagállam területéről 1993 januárja után jogellenesen kiszállított [kulturális javak fizikai visszaszolgáltatását](#), és együttműködési mechanizmusokat és eljárásokat határoz meg a jogellenesen kivitt tárgyak visszaszolgáltatásának biztosítására. Az irányelv hatálya a kulturális javak minden olyan típusára kiterjed, amelyek a nemzeti jog meghatározása szerint „művészi, történelmi vagy régészeti értékű nemzeti kincsek”.

Ezenkívül a kulturális örökség 2018-as európai évét követően a Bizottság közzétette „A kulturális örökségért való fellépés európai kerete” című munkadokumentumot, amelyben a veszélyeztetett örökség védelme a keret öt pillérének egyike.

AZ EURÓPAI PARLAMENT SZEREPE

A Parlament több állásfoglalásban^[1] már régóta kifejezte, hogy fontosnak tartja a kulturális és kreatív ágazatok által kínált lehetőségeket és ezen ágazatok fejlesztését. A kulturális és kreatív ágazatok nemcsak az Unió kulturális sokszínűségét tükrözik, hanem az uniós munkaerő 7,5%-át foglalkoztatják, emellett pedig megközelítőleg 509 milliárd EUR hozzáadott értéket teremtenek a GDP-ben.

[A kulturális és kreatív ágazatokra vonatkozó koherens uniós politikáról szóló 2016. évi állásfoglalásában](#) a Parlament stratégiai megközelítést szorgalmazott a kulturális és kreatív ágazatokban rejlő lehetőségek kiaknázása érdekében, és felkérte a Bizottságot, hogy dolgozzon ki átfogó és hosszú távú iparpolitikai keretet ezen ágazatok számára. Számos intézkedés bevezetésére szólított fel a kulturális és a kreatív ágazatbeli munkakörülmények javítása érdekében, többek között azáltal, hogy a kulturális és a kreatív ágazatot bevonják az ifjúsági foglalkoztatási kezdeményezésbe és alapokat hoznak létre az ágazatbeli életpályák, vállalkozások és képzések elősegítésére.

Emellett stratégiai megközelítést sürgetett a kultúra külkapcsolatokban betöltött szerepére vonatkozóan. A 2013. és 2014. évi költségvetésben szereplő, „Kultúra az EU külkapcsolataiban” című előkészítő intézkedésében kiemelte, hogy az EU külkapcsolatait illetően jelentős lehetőségek rejlenek a kultúrában. A Parlament 2016-ban [állásfoglalást fogadott el a kultúrák közötti párbeszédéről](#). A Parlament a Bizottság és az Európai Külügyi Szolgálat által elfogadott [„A nemzetközi kulturális kapcsolatokra vonatkozó uniós stratégia felé”](#) című közös közleményre adott válaszként 2017 júliusában elfogadott egy [állásfoglalást](#), amelyet a Külügyi Bizottság (AFET) és a Kulturális és Oktatási Bizottság (CULT) közösen dolgozott ki, és amelyben az európai parlamenti képviselők javasolták a nemzetközi kulturális kapcsolatokra vonatkozó hatékony uniós stratégia kidolgozását, amelyhez külön uniós költségvetési sort is rendelnének, javasolták továbbá a nemzetközi mobilitásról szóló uniós program elindítását, valamint a kulturális vízumprogram létrehozását.

A Parlament társjogalkotóként elfogadta az Európa kulturális fővárosai kezdeményezés EFTA és EGK országok előtti megnyitására vonatkozó bizottsági javaslatokat, valamint azt, hogy 2018-at nyilvánítsák a kulturális örökség európai évének. Az előző jogalkotási ciklus során kidolgozta az Európai Örökség címet és a kivitt kulturális javak visszaszolgáltatásáról szóló irányelvet. A Parlament [„A kulturális örökség integrált európai megközelítése felé”](#) című, [2015. szeptemberi állásfoglalásában](#) foglalkozott a kulturális örökség kérdésével, és hangsúlyozta, hogy a kulturális örökség fontos szerepet játszik a növekedésben és a munkahelyteremtésben. 2021. január 20-án a Parlament a CULT bizottság saját kezdeményezésű jelentése alapján [állásfoglalást fogadott el a kulturális örökség európai évének hatékony szakpolitikai örökségéről](#). A jelentés felszólította a Bizottságot és a tagállamokat, hogy fokozzák fellépéseiket a nyelvi sokszínűség védelme és előmozdítása érdekében a digitális korban, vonják be az Európában élő kisebbségek kulturális örökségét az európai örökségről folytatott vitákba, és támogassák a hagyományos európai és páneurópai kulturális eseményeket.

[1] [HL C 377. E, 2012.12.7., 142. o.](#); [HL C 316., 2017.9.22., 88. o.](#)

A 2014–2020-as és a 2021–2027-es Kreatív Európa programról folytatott tárgyalások során, valamint az éves költségvetési eljárások során a Parlament következetesen támogatta a kulturális és kreatív ágazatok költségvetési előirányzatainak növelését. A 2014–2020-as és a 2021–2027-es többéves pénzügyi keretről folytatott tárgyalások során, valamint az éves költségvetési eljárások során a Parlament következetesen küzdött a kulturális és kreatív ágazatok költségvetési előirányzatainak növeléséért, különösen a Kreatív Európa program tekintetében. Az új 2021–2027-es többéves pénzügyi keretre vonatkozó bizottsági javaslatról szóló véleménytervezetében, amelyről 2018 októberében szavaztak, a CULT bizottság felszólított az új Kreatív Európa program (2021–2027) forrásainak megduplázására. 2020. december 14-én megállapodás született a program 2,2 milliárd EUR összegű finanszírozásáról, amely 36%-kal növelte a program jelenlegi költségvetését. Ami a 2021–2027 közötti időszakban a Kreatív Európa programra vonatkozó bizottsági javaslatához fűzött, a plenáris ülésen 2019 márciusában megszavazott módosításokat illeti, a Parlament azt javasolta, hogy a forrásokat – a szám adatok helyett – százalékosan osszák szét a különböző programágak között, külön támogatást biztosítva a kulturális ágazatban megvalósuló együttműködési projektek számára. Ezenkívül a képviselők módosításokat javasoltak annak érdekében, hogy jobban támogassák a kreatív piac versenyképességét, előmozdítsák a fokozott befogadást, és felhívják a figyelmet a kultúra jelentőségére az európai emberek és társadalmak fejlődésének szempontjából. [2021. január 11-i](#) ülésén a CULT bizottság támogatta a Parlament és a Tanács közötti megállapodást. A CULT bizottság 2021. május 10-én megszavazta, hogy [javasolja a szöveg jóváhagyását](#), amelyet a 2021. május 19-i plenáris ülésen hivatalosan elfogadtak.

A közelmúltban az európai parlamenti képviselők megfelelő és célzott pénzügyi támogatást sürgettek a kulturális és kreatív ágazatok különösen a Covid19-világjárvány miatti válságának enyhítése és az ott dolgozók megsegítése érdekében. Ez a kérdés a 2021–2027-es Kreatív Európa programról szóló zárószavazást megelőző plenáris vita során, 2021 májusában is felmerült. Ezenkívül az Európai Unióban a művészek helyzetéről és a kulturális helyreállításról szóló, [a CULT bizottság által 2021 szeptemberében megszavazott](#) saját kezdeményezésű jelentésben, valamint a 2021. október 20-i plenáris ülésen elfogadott kapcsolódó [állásfoglalásban](#) az európai parlamenti képviselők az „európai művészi jogállás” létrehozására szólítottak fel. Ez közös keretet határozna meg a művészek és a kulturális dolgozók munkakörülményeire és a rájuk vonatkozó minimumszabályokra vonatkozóan valamennyi uniós országban.

2022. március 8-án a Parlament [a CULT bizottság saját kezdeményezésű jelentése](#) alapján [állásfoglalást fogadott el a kultúra, az oktatás, a média és a sport szerepéről a rasszizmus elleni küzdelemben](#). A jelentés felszólította az uniós országokat, hogy hozzanak intézkedéseket a rasszizmus és a megkülönböztetés strukturális okainak kezelésére az EU-ban. Felszólította továbbá a tagállamokat, hogy állapodjanak meg [a megkülönböztetés tilalmáról szóló irányelvjavaslatról](#), amelyet 2008 óta blokkolnak a Tanácsban.

Végül, a jelenlegi ukrajnai helyzet alapján a CULT bizottság [tanulmányt](#) rendelt a kulturális örökség fegyveres konfliktusokkal szembeni védelméről.

Katarzyna Anna Iskra
10/2023

